

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 1

is Dedicated in honor of
**Lilian and Nathan
Haber**

*Dedicated by
Amy and Jimmy*

TORAH

תורה

כיון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ׀ דמילוי יוד דשם ב"ן להשאר בו הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה

א אֵלֶּיךָ פִּתְגָמִיָּא דִּי מִלְּלֵי מֹשֶׁה
עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא
אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחָבּוּ בְּמַדְבְּרָא
וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקַבֵּל

א אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-
יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמַדְבַּר בְּעֵרְבֵה מוֹל
סוּף בֵּין-פָּאָרָן וּבֵין-תּוֹפֵל וְלָבָן וְחֵצְרֵת וְדִי

1. (1) These are the words which Moshe spoke to all Israel on that side of the Jordan in the wilderness, in the plain opposite the Sea of Reeds, between Paran

RASHI

רש"י

1. (1) These are the words — *Since these are words of rebuke and he (Moshe) enumerates here all the places where they angered the Omnipresent, therefore it makes no explicit mention of the incidents [in which they transgressed], but rather merely alludes to them [i.e., by giving mention to names of the places] out of respect for Israel (cf. Sifrei).*

To all Israel — *If he had rebuked only some of them, those who were at the market [i.e., absent] might have said, "You heard from the son of Amram, and did not respond a single word regarding this and that; had we been there, we would have answered him!" Therefore he assembled all of them, and said to them, "See, you are all here; if anyone has anything to say in response, let him respond!"*

(Sifrei) **In the wilderness** — *They, however were not then in the wilderness, but in the*

plains of Moav. What, therefore, is the meaning of במדבר — wilderness? It is that he rebuked them for their having provoked Him to anger in the wilderness by saying (Exodus 16:3), "Would that we had died [by the hand of God]." **In the plain** — *i.e., he rebuked them regarding the plain: They had transgressed with Baal-Peor at Shittim in the plains of Moav.*

Opposite the Sea of Reeds — *i.e., he reprimanded them regarding their rebellion at the Sea of Reeds. Upon arrival at the Sea of Reeds, they said, (Exodus 14:11) "Is it because there are no graves in Egypt [that you have brought us to die in the wilderness?]" Similarly, when they traveled from the Sea, as it is said (Psalms 106:7), "They rebelled by the Sea, at the Sea of Reeds" (Arakhin 15a). **Between Paran and Tofel and Lavan** — *Rabbi Yochanan said: We have reviewed the entire Bible and we have found no place named Tofel or Lavan! However, [the explanation is] he reprimanded them because of the argumentative statements (תפלו) they**

(א) אֵלֶּה הַדְּבָרִים. לְפִי שֶׁהוּא דִּבְרֵי תוֹכַחַת וּמִנָּה כָּאֵן כָּל הַמְקוּמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ לְפָנָיו הַמְקוּם בְּהוּן, לְפִיכֵךְ סָתַם אֶת הַדְּבָרִים וְהִזְכִּירָם בְּרִמּוֹ מִפְּנֵי כְבוֹדוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (ספרי): אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל. אֵלֶּה הוֹכִיחַ מִקְצֵתוֹ הָיָה אֵלָיו שֶׁבִשְׂוֹק אוֹמְרִים: אַתֶּם הֵייתֶם שׁוֹמְעִים מִבֵּן עַמְרָם וְלֹא הִשִּׁיבוֹתֶם דְּבַר מִכֶּךָ וְכֵן, אֵלָיו הֵינּוּ שָׁם, הֵינּוּ מְשִׁיבִין אוֹתוֹ. לִכֶּךָ בְּנִסָּם בְּלֶם וְאָמַר לָהֶם: הֲרֵי בְלַכֶּם כָּאֵן, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּשׁוּבָה יִשְׁבֹּא: בְּמַדְבַּר. לֹא בְּמַדְבַּר הָיָה אֵלָּא בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב וּמֵהוּ "בְּמַדְבַּר"? אֵלָּא בְּשִׁבִיל מַה שֶׁהִכְעִיסוּהוּ בְּמַדְבַּר שֶׁאָמְרוּ מִי יִתֵּן מוֹתְנֵנוּ וְגו': בְּעֵרְבֵה. בְּשִׁבִיל הָעֵרְבָה שֶׁחָטְאוּ בְּבַעַל פְּעוֹר בְּשִׁטִּים בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב: מוֹל סוּף. עַל מַה שֶׁהָמְרוּ בַּיָּם סוּף בְּבוֹאֵם לַיָּם סוּף שֶׁאָמְרוּ הַמְבִלֵי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם. וְכֵן בְּנִסָּם מֵתוֹךְ הַיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּמְרוּ עַל יָם בַּיָּם סוּף" כְּדֵאֵיתָא בְּעֵרְכִין (עֵרְכִין טו): בֵּין-פָּאָרָן וּבֵין-תּוֹפֵל וְלָבָן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוֹרְנָנוּ עַל כָּל הַמְקָרָא וְלֹא מִצִּינֵנוּ מְקוֹם שֶׁשָּׁמּוּ תּוֹפֵל וְלָבָן. אֵלָּא, הוֹכִיחוֹן עַל הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹפְלוּ עַל הַמָּן, שֶׁהוּא

זָהָב: ב אַחַד עָשָׂר יוֹם מִחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר־שֵׁעִיר
 עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: ג וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה
 ים סוף בְּפֶאֶרְן דָּתַתְּפֹלוּ עַל מִנָּא
 וּבַחֲצֵרוֹת דְּאַרְגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא
 וְעַל דְּעַבְדוּ עֵגֶל דְּדָהָב:
 ב מִהֶלֶךְ חַד עֶשֶׂר יוֹמִין מִחֹרֵב
 אֲרַח טוֹרָא דְשֵׁעִיר עַד רְקַם גִּיאָה: ג וַהֲוֶה בְּאַרְבָּעֵין שָׁנִין בְּחַד עֶשֶׂר יָרְחָא

and Tofel and Lavan and Chazerot and Di-Zahav. (2) Eleven days' journey from Chorev by way of Mount Seir to Kadesh-Barnea. (3) And it came to pass in the

RASHI

had made regarding the manna which was white (לבן) in color, saying (Numbers 21:5) "And our soul loathes this light bread"; and because of what they did in the wilderness of Paran through the spies. And Chazerot —

At the insurrection of Korach. Another explanation: He said to them, "You ought to have learned from that which I did to Miriam at Chazerot because of slander, nevertheless you [still] spoke against the Omnipresent."

And Di-Zahav — (lit. "sufficiency of gold"). *He rebuked them for the calf which they had made as a result of their abundance of gold, as it is said (Hosea 2:10) "And silver did I give them in abundance and gold; they, however, used it for Baal" (cf. Sifrei; Berakhot 32a).*

(2) Eleven days' journey from Chorev — *Moshe said to them: "See what you caused! There is no shorter route from Chorev to Kadesh Barnea than the way through Mount Seir, and even that is a journey of eleven days. And you however,*

completed it in three days!" — for they journeyed from Chorev on the twentieth of Iyar, as it is said (Numbers 10:11-12), "And it came to pass in the second year, in the second month, on the twentieth of the month. [... the children of Israel journeyed ...]" And on the twenty-ninth of Sivan they sent out the spies from Kadesh Barnea, (an interval of 40 days; cf. Ta'anit. 29a). Subtract from them the thirty days they spent at Kivrot Hataavah, where they ate the flesh "a month of days," and the seven days they spent at Chazerot for Miriam to be quarantined [as a leper]; we find therefore, that this entire journey [from Chorev to Kadesh Barnea] took [only] three days. And to such an extent did the Divine Presence exert itself to hasten your arrival to the land of Canaan, but because you degenerated, He made you travel round about Mount Seir for forty years (Sifrei). (3) And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first of the month [... Moshe spoke] — This teaches us that he

רש"י

לְכֹן שְׂאֵמְרוּ: "וּנְפִשְׁנוּ קָצָה בְּלַחֵם הַקֶּלֶקֶל". וְעַל מָה שְׁעָשׂוּ בְּמִדְבַר פֶּאֶרְן עַל־יַד הַמְּרַגְלִים: וּחֲצֵרוֹת. בְּמַחְלָקְתוֹ שֶׁל קָרַח. דְּבַר אַחֵר: אָמַר לָהֶם: הֲיִיה לָכֶם לְלַמֵּד מִמָּה שְׁעָשִׂיתִי לְמַרְיָם בְּחֲצֵרוֹת בְּשִׁבִיל לְשׁוֹן הָרַע וְאַתֶּם נִדְּבַרְתֶּם בְּמִקּוֹם: וְדִי זָהָב. הוֹכִיחֶן עַל הָעֵגֶל שְׁעָשׂוּ בְּשִׁבִיל רֵב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִסְף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לְבַעַל": (ב) אַחַד עֶשֶׂר יוֹם מִחֹרֵב. אָמַר לָהֶם מִשָּׁה: רָאוּ מָה שִׁגְרַמְתֶּם! אֵין לָכֶם דֶּרֶךְ קָצְרָה מִחֹרֵב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ בְּדֶרֶךְ הַר שֵׁעִיר, וְאִף הוּא מִהֶלֶךְ אַחַד עֶשֶׂר יוֹם, וְאַתֶּם הִלַּכְתֶּם אוֹתוֹ בְּשִׁלְשָׁה יָמִים; שֶׁהָיָה בְּעֶשְׂרִים בְּאִיר נִסְעוּ מִחֹרֵב, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיְהִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ" וְגו' (תַּעֲנִית כֵּט). וּבְכִ"ט בְּסִיּוֹן שָׁלְחוּ אֶת הַמְּרַגְלִים מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ צֵא מִהֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם שְׁעָשׂוּ בְּקַבְרוֹת הַתְּאֵוָה שֶׁאָכְלוּ הַבֶּשֶׂר חֹדֶשׁ יָמִים וְשִׁבְעָה יָמִים שְׁעָשׂוּ בְּחֲצֵרוֹת לְהַסְגִּיר שֵׁם מַרְיָם נִמְצָא, בְּשִׁלְשָׁה יָמִים הִלְכוּ כֹל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ וְכֹל כֶּף הִיָּתָה שְׂכִינָה מִתְּלַבֵּטֶת בְּשִׁבִילְכֶם, לְמוֹחַר בִּיאַתְכֶם לְאַרְץ וּבְשִׁבִיל שְׁקִלְקֻלְתֶּם, הִסֵּב אֶתְכֶם סְבִיבוֹת הַר שֵׁעִיר אַרְבָּעִים שָׁנָה: (ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂרִים־עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ. מִלְּמוֹד, שֶׁלֹּא

בַּחֹדֶשׁ הַיְחָדָשׁ מִלֵּיל מִשֶּׁה עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּבְרֵי יְיָ אֲשֶׁר
לִוְתָתְהוֹן: דַּ בְּתַר דְּמָחָא יַת סִיחֹן
מִלְכָא דְאַמְרָאָה דִּיתְבַּב בְּחֶשְׁבוֹן
וְיַת עוֹג מִלְכָא דְמַתְנָן דִּיתְבַּב

בְּעֵשְׂתֵי עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבְרַת מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְדוּה אֶתְו
אַלֶּהֶם: דַּ אַחְרֵי הִפְתּוּ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן

fortieth year, in the eleventh month, on the first of the month, that Moshe spoke to the children of Israel according to all that the Lord had commanded him regarding them; (4) After he had smitten Sichon king of the Emmerites, who dwelt in Cheshbon, and Og king of the Bashan, who dwelt in Ashtarot in Edrei.

RASHI

reprimanded them only a short while before his death. From whom did he learn [to do] this? From Yaakov, who reprimanded his sons only a short while before his death. He said, "Reuven, my son, I will tell you why I have not reprimanded you (for your lack of parental respect) during all these years: So that you would not leave me and join Eisav, my brother." And for four reasons, one should not reprimand a person unless it is shortly before one's death: So that one should not rebuke and again have to rebuke him; so as not to cause his friend to feel ashamed when he sees him; etc. These appear in Sifrei. And similarly, Yehoshua rebuked Israel only shortly before his death (cf. Joshua 24:1-29), and so too, Shmuel, as it is said (1 Samuel 12:3), "Behold, testify against me," and so, also, David rebuked his son Shlomoh only

shortly before his death (see 1 Kings 2:1-10). (4) After He had smitten [Sichon] — Moshe said: If I rebuke them before they enter at [least part] of the land, they will say, "What [claim] has this man on us? What good has he ever done for us? He only comes to vex us and to find some fault, for he really does not have the power to bring us into the land." Therefore he waited until he had defeated Sichon and Og before them and had given them possession of their land — and only afterwards did he rebuke them. [After he had smitten] Sichon ... who dwelt in Cheshbon — Even if Sichon himself had not been difficult to defeat, but had dwelt in Cheshbon, he would have nevertheless been difficult to defeat because the land of Cheshbon was a powerful one; and even had it been another city, and Sichon had dwelt in it, it would have [also] been difficult to capture because the king was powerful. How much more so now,

רש"י

הוֹכִיחֵן אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה. מִמִּי לְמַד? מִיַּעֲקֹב שֶׁלֹּא הוֹכִיחַ אֶת בְּנָיִי אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה. אָמַר: רְאוּבֵן בְּנֵי, אֲנִי אוֹמֵר לָךְ מִפְּנֵי מָה לֹא הוֹכַחְתִּיךָ כָּל הַשָּׁנִים הַלֵּלוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִגְחַחְנִי וְתִלָּךְ וְתִדְבַק בְּעֵשָׂו אַחִי. וּמִפְּנֵי ד' דְּבָרִים אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מוֹכִיחוֹ וְחוֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ. וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה חֶבְרוֹ רוֹאֵהוּ וּמוֹתֵבִישׁ מִמֶּנּוּ כּוֹ כְּדֵאִיתָא בְּסַפְרֵי. וְכֵן יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה וְכֵן שְׁמוּאֵל (ש"א יב), שְׁנֵאמַר: "הֲנִנִּי עֲנוּ בִי". וְכֵן דָּוִד אֶת שְׁלֹמֹה בְּנֹו: (ד) אַחְרֵי הִפְתּוּ. אָמַר מֹשֶׁה: אִם אֲנִי מוֹכִיחֶם קֹדָם שֶׁיִּכְנָסוּ לְקִצֵּה הָאָרֶץ יִאמְרוּ: מָה לָּוּה עָלֵינוּ? מָה הֵיטִיב לָנוּ אֵינוּ בָּא אֶלָּא לְקַנְתָּר וְלִמְצָא עֲלֵה שְׂאִין בּוֹ כִּחַ לְהִכְנִיסֵנוּ לְאָרֶץ, לְפִיכֵךְ הִמַּתִּין עַד שֶׁהִפִּיל סִיחֹן וְעוֹג לְפָנֵיהֶם וְהוֹרִישֵׁם אֶת אֶרֶץ, וְאַחַר כֵּךְ הוֹכִיחֵן: סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּחֶשְׁבוֹן. (סַפְרֵי) אֵלוֹ לֹא הָיָה סִיחֹן קִשָּׁה וְהָיָה שְׂרוּי בְּחֶשְׁבוֹן הָיָה קִשָּׁה שֶׁהִמְדִּינָה קִשָּׁה וְאֵלוֹ הָיָה עִיר אַחֲרַת וְסִיחֹן שְׂרוּי בְּתוֹכָהּ הָיָה קִשָּׁה, שֶׁהִמְלִךְ קִשָּׁה, עַל

בְּעִשְׂתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי: הַ בְּעַבְרָא
 דִּירְדְנָא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב שְׂרִי
 מִשֶּׁה פִּרְשׁ יֵת אוֹלְפֵן אוֹרִיתָא
 הָדָא לְמִימְרֵ: וְ יֵי אֱלֹהֵנָא מְלִיל
 עֲמַנָּא בְּחֻרְבַּ בְּחֻרְבַּ לְמִימְרֵ סִגְי לְכוּן
 דִּיתְבְּתוּן בְּטוֹרָא הָדִין:

אֲשֶׁר-יֹשֵׁב בְּעִשְׂתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי: הַ בְּעֵבֶר
 הִירְדֵן בְּאַרְץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֵר
 אֶת-הַתּוֹרָה תִּנְאֵת לְאָמֹר: וְ יְדוּה אֱלֹהֵינוּ
 דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֻרְבַּ לְאָמֹר רַב־לָכֶם שָׁבַת
 בְּהַר הַזֶּה:

(5) On that side of the Jordan, in the land of Moav, Moshe began to explain this Law, saying, (6) The Lord our God spoke to us in Chorev, saying, “You have dwelt long enough at this mount.”

RASHI

since both the king and the city was powerful (Sifrei). [And Og ...] who dwelt in Ashtarot — [Here, too.] the king was powerful and the city was powerful (Sifrei). **Ashtarot** — This is an expression denoting sharp cliffs and strength, just as (Genesis 14:5) “Ashtarot Karnaim,” (i.e., the hard rocks of Karnaim). And the Ashtarot [referred to here] is indeed that same Ashtarot Karnaim where the Refaim (the giants) were, whom Amrafel smote, as it is said, (ibid.) “And they smote the Refaim in Ashtarot Karnaim.” And Og escaped from them, and that is the meaning of that which is stated, (Genesis 14:13) “And the one who escaped came,” for it further states, (Deuteronomy

3:11) “For only Og, king of the Bashan, remained from the remnant of the Refaim.” **In Edrei** — the name of the kingdom. (5) הואיל means, he began — just as (Genesis 18:27) “Behold, now I have begun (הואלת)” (see Sifrei). [Moshe began] to explain this Law — He explained it to them in seventy languages (Tanchumah; Bereishit Rabbah 49; see Sotah 32a). (6) You have dwelt long enough [at this mount]. This is the simple meaning. But there also is an Aggadic explanation: I have given you much greatness and reward for your having dwelt at this mount: you made the Tabernacle, the Menorah, and the other [sacred] vessels; you received the Torah; you appointed a Sanhedrin for yourselves, and captains over thousands and captains over hundreds (see Sifrei).

רש"י

אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה: אשר יושב בעשתרת. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרת. הוא לשון צוקין וקשי כמו “עשתרת קרנים” ועשתרת זה הוא עשתרת קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר (בראשית יד): “ויכו את-רפאים בעשתרת קרנים.” ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר (שם יג): “ויבא הפליט.” ואומר (לקמן יג): “כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים:” באדרעי. שם המלכות: (ה) הואיל. התחיל, כמו (בראשית יח) “הנה נא הואלתי”: באר את התורה. בשבעים לשון פרשה להם: (ו) רב לכם שבת. כפשוטו ויש מדרשי אגדות הרבה גדלה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן, מגורה וכלים, קבלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות:

PROPHETS Isaiah 1

נביאים ישעיהו פרק א

א נבואת ישעיה בר אמוץ
 דאתנבי על אנש יהודה ויתבי
 ירושלם בימי עזיהו יותם אחז
 יחזקיהו מלכיא דבית יהודה:
 ב שמעו שמעו דעו כד יהבית
 אוריתי לעמי ואציתי ארעא
 דאתרגישת מן קדם פתגמי
 ארי יי מליל עמי בית ישראל
 קריתי להון בנני חבבתינון
 ויקרתינון ואנון מרדו
 במימרי: ג ידע תורא זבניה

א חזון ישעיהו בן-אמוץ אשר חזה על-יהודה
 וירושלם בימי עזיהו יותם אחז
 יחזקיהו מלכי יהודה: ב שמעו שמים
 והאזיני ארץ כי ידוה דבר
 בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: ג ידע שור
 קנהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא
 התבונן: ד הוי גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים
 בנים משחיתים עזבו את-ידוה נאצו את-קדושו
 ישראל נזרו אחור: ה על מה תכפו עוד תוסיפו סרה

והמרא אוריא דמרוהי ישראל לא אליף למידע דחלתי עמי לא אסתכל למתב לאוריתי: ה וי על
 דאתקריאו עם קדיש וחטוא כנישא בחירא ואסגיא חובין אתכניאו בורעא רחיקא ואבאישו אתאמר
 להון בנני חביבין וחבילו אורתתהון שבקו ית פולחנא דיי קצו בדחלת קדישא דישאל ובדיל
 עובדיהון בישא אסתחרו והו לאחורא: ה לא מסתפלין למימר על מה לקינא עוד מוספין למחטי

(1) The vision of Yeshayahu the son of Amotz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uziyahu, Yotam, Achaz, [and] Yechezkiyahu, kings of Judah. (2) Hear, O heavens, and give ear, O earth, for the Lord has spoken: Children I have raised and exalted, yet they have rebelled against Me. (3) An ox knows his owner and a donkey his master's crib; Israel does not know, My people does not consider. (4) Woe to a sinful nation, a people heavy with iniquity, evildoing seed, corrupt children. They forsook the Lord; they provoked the Holy One of Israel; they drew backwards. (5) Why are you beaten when you still

RASHI

רש"י

1. (1) **The vision** — a harsh vision. (2) **For the Lord has spoken** — that you should be witnesses in this matter. (3) **An ox knows his owner** — [understand konehu, as] metakno, the one who attaches him to the plow [and since he has accustomed him to this, he knows his owner]. The dull donkey, however, does not recognize his master until he feeds him.

Does not know — i.e., does not want to

know. **My people** — did not take heart to consider. (4) **Woe to a [sinful] nation** — that was holy, but has become sinful. **Evildoing seed** — And they were seed whom the Lord blessed. They were **children** of the Lord, and they became corrupt. **נאצו** [means] they provoked. **They drew backwards** — they drew away [from being near the Omnipresent]. (5) **Why are you beaten** — since you continue disobedience; is not "every head afflicted with illness ...?"

(א) חזון חזות קשה: (ב) כי ה' דבר שתהיו עדים
 בדבר: (ג) ידע שור קנהו מתקנו בהרישה אכל
 חמור אטום אינו מבין בעליו עד שיאכילנו: לא ידע
 לא אבו לידע. ועמי לא נתן לב להתבונן: (ד) הוי
 גוי שהיה קדוש נהפך להיות חוטא: זרע מרעים
 והם היו זרע ברך ה': בנים היו לה' ועתה משחיתים:
 נאצו הרגיו. נזרו נסגו לאחוריהם: (ה) על-מה
 תכפו מאחר שעדין אתם מוסיפים סרה הלא כבר כל

וְלֹא אִמְרִין מָה דִּין כָּל רִישׁ
מֵרַע וְכָל לֵבָב דְּוִי: וּ מְשֹׁאֵר
עֲמָא וְעַד רִישָׁא לִית בְּהוֹן
דְּשָׁלִים בְּדַחֲלִיתִי כּוּלְהוֹן סְרַבִּין
וּמְרִין אִיתְגָּאִילוּ בְּחוּבֵן

כָּל־רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל־לֵבָב דְּוִי: וּ מִכְּפָר־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ
אִין־בוּ מִתָּם פִּצְעַ וְחַבּוּרָה וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא־זָרוּ: וְלֹא
חֲבָשׁוּ: וְלֹא רִכְכָּה בְּשֶׁמֶן:

כְּמַחַא מְרַסְסָא לָא שְׂבָקִין מְוֹדִינִיהוֹן אִף לָא זָכוּן וְלֹא מִחְמָדִין לְתַאבְתָּא לְהוֹן לֹא־גָנָא עֲלִיהוֹן:

continue to rebel? Every head is [afflicted] with illness and every heart with malaise. (6) From the sole of the foot to the head there is no soundness — wounds, contusions, and lacerated sores; they have not been sprinkled, neither have they been bandaged, nor was it softened with oil.

RASHI

רש"י

(6) **Soundness** — an expression of completeness. **And lacerated sores** — i.e., always wet and moist. **They have not been sprinkled, neither have they been bandaged** — an expression of healing. **Nor was it** — their wound — **softened** — with oil; this is allegorical language, referring to the sins they have committed, and which have not been healed by repentance, not even a trace of repentant thought has entered their heart.

ראש לַחֲלִי זָכוּ. (ו) מִתָּם לְשׁוֹן תְּמִימוֹת: וּמִכָּה טְרִיָּה לְחָה וּרְטָבָה: לֹא זָרוּ וְלֹא חֲבָשׁוּ לְשׁוֹן רְפוּאָה. וְלֹא רִכְכָּה מִכָּתָם בְּשֶׁמֶן וְהַנְּמֹשֵׁל הוּא עַל עֲבֻרוֹת שְׂבִידִים וְלֹא נִתְרַפְּאוּ בְּתִשׁוּבָה אִף לֹא הָיָה לָהֶם הִרְהוּר תְּשׁוּבָה:

WRITINGS Psalms 5:13-6:5

כתובים תהלים פרק ה-ו

יג מטול די אנת תברך
לצדיקיא יי היך תריסא רעוא
טבא תכללניה: א לשבחא
בנגינתא על כנרא דתמניא
נימיא תושבחתא לדוד: ב יי
לא ברוגזך תכניעני ולא
ברתך תרדי יתי: ג חוס עלי יי מטול דחלש אנא אסי יתי יי מטול דאתביהילו גרמי:

יג כִּי־אַתָּה תְּבָרֵךְ צְדִיק יְדוּה כַּצְנָה רְצוֹן תַּעֲטֶרְנוּ:
ו א לְמִנְצַח בְּנִגִּינוֹת עַל־הַשְּׁמִינִית מְזֻמּוֹר לְדָוִד:
ב יְדוּהוּ אֶל־בְּאַפְךָ תּוֹכִיחֵנִי וְאֶל־בַּחֲמַתְךָ תִּסְרְנֵנִי:
ג חֲנִנֵי יְדוּה כִּי אֲמַלֵּל אֲנִי רַפְּאֵנִי יְדוּה כִּי נִבְהַלּוּ
בְּרַתְךָ תִּרְדֵּי יָתִי: ג חוּס עָלַי יי מְטוּל דְּחַלְשׁ אֲנָא אֲסִי יָתִי יי מְטוּל דְּאַתְבִּיֵּהִילוּ גְרָמִי:

(13) For You bless the righteous; O Lord, You encompass him with favor, as with a shield. **6.** (1) For the Leader, with string-music, on the sheminit. A psalm of David. (2) O Lord, do not rebuke me in Your anger, nor chasten me in Your wrath. (3) Be gracious to me, O Lord, for I languish away; heal me, O Lord, for

RASHI

רש"י

5. (13) **As with a shield** — which encompasses a person on all sides. **Favor** — satisfaction. תַּעֲטֶרְנוּ [means] encompass him. **6.** (1) **On the sheminit** — an eight-stringed

(יג) כַּצְנָה הַמְּקַפֵּת רוּחוֹתָיו שֶׁל אָדָם: רְצוֹן נַחַת רוּחַ. תַּעֲטֶרְנוּ תְּסוּבָּבָנוּ: (א) עַל הַשְּׁמִינִית כְּבוֹר שֶׁל

עֲצָמַי: ד וּנְפֹשִׁי נִבְהַלָה מְאֹד וְאַתָּה (קְרִי וְאַתָּה) יְדוּהָ אֲנִי: ד וּנְפֹשִׁי אֶתְבַּהֵילֶת לְחַדָּא
 עַד־מָתַי: ה שׁוּבָה יְדוּהָ חֲלִיצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן אֲנִי: ז עַד אֵימָתִי רוּחַ לִי:
 ה תּוֹב יְיָ פָּצִי נַפְשִׁי פֶּרֶק לִי בְּגִלְגַּל טוֹבָךְ:
 חֲסִדֶּיךָ:

my bones are stricken with terror. (4) My soul also is stricken with terror; and You, O Lord, how long? (5) Return, O Lord, deliver my soul, save me for Your mercy's sake.

RASHI

lute. (3) **For I languish away** — *am destroyed.* (4) **How long** — *will You look, and not heal?* (5) **Return** — *from Your wrath. Deliver my soul* — *from my illness.*

רש"י
 שמונה נימין: (ג) אמלל נשחת. (ד) עד מתי תביט ואינך רופא. (ה) שובה מהרוך. חליצה נפשי מחליי:

Mishnah Terumot, chapter 1

משנה תרומות א

(1) Five may not give *terumah* [a share of the crop given to the priests], and if they gave *terumah*, it is not regarded as valid *terumah*: the deaf person; the mentally incompetent; the minor; and the one who gives *terumah* from what is not his. If a non-Jew gives *terumah* [of produce] belonging to an Israelite, even with permission, it is not regarded as valid *terumah*.
 (2) A deaf person who speaks but does not hear may not give *terumah*; but if he gave, it is regarded as valid *terumah*. Any time the Sages speak of a "deaf person," the intent is to one who neither hears nor speaks. (3) Regarding a minor who has not produced two [pubic] hairs — Rabbi Yehudah says, His *terumah* is valid *terumah*. Rabbi Yose says, If he had not yet reached the age for making vows [twelve years and a day for a boy, and eleven years and a day for a girl], it is not regarded as valid *terumah*; once he has reached the age for making vows, it is regarded as

א חמשה, לא יתרמו, ואם תרמו, אין תרומתן תרומה. החרש, והשוטה, והקטן, והתורם את שאינו שלו. עובד כוכבים שתרום את של ישראל, אפלו ברשות, אין תרומתו תרומה: ב חרש המדבר ואינו שומע, לא יתרום. ואם תרום, תרומתו תרומה. חרש שדברו בו חכמים בכל מקום, שאינו לא שומע ולא מדבר: ג קטן שלא הביא שתי שערות, רבי יהודה אומר, תרומתו תרומה. רבי יוסי אומר, אם עד שלא בא לעונת נדרים, אין תרומתו תרומה. משבא לעונת

רבנו עובדיה מברטנורא

א חמשה לא יתרומו. מנינא, למעוטי הא דאמר ר' יהודה לקמן, קטן שלא הביא שתי שערות תרומתו תרומה, קא משמע לן דאין תרומתו תרומה: החרש והשוטה והקטן כו'. כולוהו מחד קרא נפקא לן דכתיב (שמות כח) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו. אל בני ישראל, פרט לעבדים. מאת כל איש, פרט לקטן. אשר ידבנו לבו, פרט לחרש ושוטה שאין בהם דעת להיות נודבין. וקטן לא מצי ממעטי מאשר ידבנו לבו, דאיכא קטן שהגיע לעונת נדרים שיש לו דעת להיות נודב. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, פרט לתורם שאינו שלו. ושוטה, המאבד מזה שנותנים לו קרוי שוטה: אפילו ברשות. של ישראל, שעשאו ישראל שלוחו לתרום: אין תרומתו תרומה. דכתיב (במדבר יח) כן תרימו. גם אתם, גם, לרבות שלוחכם, מזה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית: ב לא יתרומ. לכתחילה, דצריך להשמיע לאוזניו כשיברך: והחרש שדברו בו חכמים בכל מקום וכו'. לאו כללא הוא, דבריש חגיגה תני חרש, ומדבר ואינו שומע בכלל, ובפרק מצות חליצה לענין חליצה: שאינו שומע ואינו מדבר. שנולד חרש ממעי

valid *terumah*. (4) A person may not give *terumah* from olives for the oil, nor from grapes for the wine. If they did so — the School of Shammai say: This is valid *terumah* [only] for the items themselves [i.e., for the olives and not for the oil]. And the School of Hillel say, It is not regarded as valid *terumah* [not even for the olives]. (5) *Terumah* is not to be given, neither from *leket*, nor from *shikhechah*, nor from *peah* [the portions of the crop left for the poor], nor from ownerless property, nor from *ma'aser rishon* [first tithes] whose *terumah* [i.e., *terumat ma'aser*] has been taken, nor from *ma'aser sheini* [second tithes] or consecrated property which have been redeemed, nor from something subject [to *terumah*] for something that is exempt, nor from something that is exempt for something subject [to *terumah*], nor from something detached [from the ground] for something attached, nor from something attached for something detached, nor from the new crop [grown that year] for the old crop [grown last year], nor from the old crop for the new crop, nor from produce of Eretz Yisrael for produce from outside Eretz Yisrael, nor from

רבנו עובדיה מברטנורא

אמו וכיון שלא שמע מעולם מה שמדברים לו אי אפשר לו שידבר: **ג רבי יהודה אומר תרומתו תרומה**. בדיעבד דלית ליה לר' יהודה הך דרשא מאת כל איש פרט לקטן: **עד שלא בא לעונת נדרים**. הזכר בן י"ב שנה ויום אחד, והנקבה בת י"א שנה ויום אחד, ומאותה עונה ואילך אם תרם תרומתו תרומה. והלכה כרבי יוסי: **ד אין תורמין וכו'**. מי שיש לו שמן שחייב להפריש ממנו תרומה, וזיתים שחייב להפריש מזה תרומה, אינו יכול לתרום מן הזיתים כפי השיעור שיש לו לתרום על הזיתים ועל השמן ולפטור השמן בתרומת הזיתים דכתיב (שם) כדגן מן הגורן, מן הגמור על הגמור ולא ממה שאינו גמור על הגמור: **ואם תרמו בית שמאי אומרים תרומת עצמן יש בהן**. כלומר אין כאן תרומה אלא על הזיתים בלבד אבל לא על השמן: **ובית הלל אומרים אינה תרומה**. הואיל ונתכוון לתרום גם על השמן אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן והרי הוא כאילו לא תרם כלל: **ה אין תורמין מן הלקט מן השכחה ומן הפאה**. מי שיש לו כרי של טבל אינו יכול להפריש עליו תרומה מלקט ושכחה ופאה שבידו שאלו מתנות עניים הן ואינו יכול לתקן טבלו במתנות עניים: **ההפקר**. דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, ממה שיש לך ואין לו, אתה חייב ליתן לו, יצא הפקר שידך וידו שוין בו: **ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו**. אין תורמין ממנו תרומה גדולה על כרי של טבל שבידו, ואיצטריך לאשמועינן היכא שהקדימו בן לוי לכהן בשבילים שהוא פטור מתרומה גדולה, ודוקא שניטלה תרומתו אבל לא ניטלה תרומתו יכול לתרום דתניא בספרי מנין לבן לוי שרצה לעשות ממעשר ראשון שלו תרומה גדולה מנין שעושה, תלמוד לומר (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, מכאן שאם רצה לעשותו תרומה לאחרים, עושה. יכול אף לאחר שניטלה תרומתו יהא עושה אותו תרומה לאחרים, תלמוד לומר (שם) את מקדשו ממנו, בזמן שקדשו בתוכו הוא עושה אותו תרומה לאחרים, אין קדשו בתוכו אין עושה אותו תרומה לאחרים: **ולא ממעשר שני והקדש שנפדו**. האי תנא סבר מעשר שני ממון גבוה הוא, והיכא דלא נפדו פשיטא דאינו יכול לתקן טבלו בממון של גבוה, אבל היכא דנפדו סלקא דעתך אמינא דיכול לעשותן תרומה גדולה על טבלו. וכי תימא הא נמי פשיטא דחולין גמורים הוא, איצטריך היכא דהקדימו בשבילים דפטור מתרומה גדולה כדפרישית במעשר ראשון: **הקדש שנפדו**. נמי איצטריך, כשהקדיש טבל ומרחו הגזבר ואחר כך פדאו דפטור

produce from outside Eretz Yisrael for produce of Eretz Yisrael; and if they were given, they are not regarded as valid *terumah*. (6) Five may not give *terumah*, but if they gave *terumah*, it is regarded as valid *terumah*: A mute; an intoxicated person; a naked person; a blind person; and a person who had a nocturnal emission may not give *terumah*, but if they gave *terumah*, it is regarded as valid *terumah*. (7) *Terumah* is not to be given by measure, nor by weight, nor by count [but by estimation], but a person may give *terumah* from what has been measured, weighed, or counted. *Terumah*

may not be given in a basket or container of any specific measure, but he may give *terumah* of a half or a third of their capacity. A person may not give *terumah* in the amount of half of a [container used for measuring a] *se'ah*, for half of it is [also considered] a measure. (8) A person may not give *terumah* from oil for olives that are pressed, nor from wine for grapes that are trodden [see Mishnah 10, below]; if, however, he gave *terumah*, it is regarded as valid *terumah*, but he must give *terumah* once again [by Rabbinic decree]. The first [if mixed with other produce] will impart to it all the status of *terumah* and require the payment of one fifth [if eaten

חוּצָה לְאֶרֶץ, וְלֹא מִפִּירוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ עַל פִּירוֹת הָאָרֶץ. וְאִם תָּרַמוּ, אֵין תְּרוּמַתן תְּרוּמָה: וְ חֻמְשָׁה לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרַמוּ, תְּרוּמַתן תְּרוּמָה. הָאֵלֶם, וְהַשְּׂכוֹר, וְהָעָרוֹם, וְהַסּוֹמֵא, וּבַעַל קָרִי. לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרַמוּ, תְּרוּמַתן תְּרוּמָה: ז' אֵין תּוֹרְמִין, לֹא בַמֶּדֶה, וְלֹא בַמִּשְׁקָל, וְלֹא בַמִּנְיָן. אֲבָל תּוֹרֵם הוּא אֶת הַמְדוּד וְאֶת הַשְּׂקוּל וְאֶת הַמְנוּי. אֵין תּוֹרְמִין בְּסֵל וּבִקְפָה שֶׁהֵם שֶׁל מֶדֶה, אֲבָל תּוֹרֵם הוּא בְהֵן חֲצִיץ וְשְׁלִישֵׁן. לֹא יִתְרוֹם בְּסֵאָה חֲצִיָּה, שְׁחֲצִיָּה מְדָה: ח' אֵין תּוֹרְמִין שְׁמֵן עַל זֵיתִים הַנִּכְתָּשִׁין, וְלֹא יֵין עַל עֲנָבִים הַנְדָרְכוֹת. וְאִם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְיִתְחַזֵּר וְיִתְרוֹם. הָרֵאשׁוֹנָה מְדַמְעֶת בְּפָנָי עֲצָמָה. וְחֲבִיבִין

רבנו עובדיה מברטנורא

מן התרומה: **מן הפטור על החיוב.** כגון מפירות שלא הביאו שליש שהן פטורין מן המעשרות, על הפירות שהביאו שליש שהן חייבין במעשרות: **ולא מן התלוש על המחובר.** דכתיב (שם) והרמותם ממנו, שלא יתרום מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש, דלשון הרמה לא שייך אלא בתלוש וממנו משמע שהתרומה והחולין שניהם שוין: **מן החדש על הישן.** מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו דכתיב (דברים יד) היוצא השדה שנה שנה שנה, אבל שדה שעושה שני גרנות בשנה כגון שדה בית השלחין, תורמים ומעשרים מזה על זה: **ולא מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ.** דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ, גלי קרא במעשר והוא הדין לתרומה וכן אין תורמין מפירות הארץ על פירות שבטוריא ולא מפירות שבטוריא על פירות שבארץ: **ו חמשה לא יתרומו.** מנינא למעוטי מדרי' יהודה דאמר קטן שתרם תרומתו תרומה: **האלם.** והוא ששומע אלא שנשתתק מחמת חולי, לא יתרום, לפי שאינו יכול לברך, וכן הערום אינו יכול לברך דכתיב (דברים כג) ולא יראה בך ערות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערוה: **ובעל קרי.** נמי בזמן התקנה מקמי דבטלוח לטבילותיה לא הוה מצי לברך דתנן בעל קרי מהרהר בלבו: **השכור והסומא.** אינם יודעים לברור מן היפה ואנן בעינן שיהא התורם בורר ותורם מן היפה דכתיב (במדבר יח) מכל חלבו את מקדשו. ושכור מקרי כל שאינו יכול לדבר בפני המלך מחמת שכרותו: **ז' אין תורמין לא במדה.** דכתיב (שם) ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם כלומר מאומד, ואי אתה תורם לא במדה ולא במשקל ולא במנין, ואף על גב דהאי קרא בתרומת מעשר הוא דכתיב, אם אינו ענין לתרומת מעשר שהרי נתנה בו התורה שיעור, מעשר מן המעשר, וצריך שימדוד כדי שיתן השיעור הראוי, תנהו ענין לתרומה גדולה שלא נתנה בה תורה שיעור: **אבל תורם הוא את המדוד.** שמודד הוא את טבלו או מונה ושוקל את טבלו ומכניסו לתוך ביתו, וכשמפריש התרומה גדולה ממנו מפריש מאומד ולא ימדוד ולא ישקול ולא ימנה: **אין תורמין בסל ובקופה שהם של מדה.** שהרואה אומר במדה הוא תורם: **אבל תורם הוא בהן חציין ושלישן.** דכיון דאינו ממלא אותן ליכא דלמגור: **שחציה מדה.** שיש בסאה פעמים סימנים עד מקום חציה, ואיכא דלמגור דלמא אתי לתרום במדה: **ח' הזיתים הנכתשין.** רגילים היו

unintentionally by a non-priest], but not the second [since it is only by Rabbinic decree]. (9) A person may give *terumah* from oil for olives that are pickled, and from wine for grapes that are to become raisins. If a person gave as *terumah* oil for olives to be eaten, or olives for olives to be eaten, or wine for grapes to be eaten, or grapes for grapes to be eaten [see the following Mishnah], and he then decided to tread them, he need not give *terumah* [again]. (10) *Terumah* may not be given from something which is completed for something which is not completed, nor from something which is not completed for something which is completed, nor from something which is not completed for something [else] which is not completed; but if he gave *terumah*, it is regarded as valid *terumah*.

רבנו עובדיה מברטנורא

לכתוש הזיתים במכתשת להוציא שמן; תרומתו תרומה. גמורה היא מדאורייתא. ויחזור ויתרום. מדרבנן, לאחר שישלים כתישת אותן הזיתים ודריכת הענבים, יחזור ויוציא תרומה שנית כשיעור הצריך לשמן וליין שיצא: **הראשונה מדומעת.** אם נפלה לפחות ממאה חולק, נעשה הכל מדומע ואסור לזרים וימכור הכל לכהן דתרומה גמורה היא מדאורייתא: **והיבין עליה חומש.** זר האוכלה בשגגה משלם קרן וחומש כדין כל זר האוכל תרומה: **אבל לא שניה.** לפי שאינה אלא מדרבנן. לפיכך אינה נאכלת עד שיפרישו עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר, דמדאורייתא היא טבל גמור. ואי קשיא מאי שנא הכא בתורם שמן על הזיתים הנכתישים דתרומתו תרומה ויחזור ויתרום ומאי שנא לעיל גבי התורם זיתים על השמן וענבים על היין דאין תרומתו תרומה, ויש לומר דהתורם זיתים על השמן איכא פסידא לכהן לפיכך אין תרומתו תרומה אבל בתורם שמן על הזיתים הנכתישים דליכא פסידא לכהן תרומתו תרומה אלא דרבנן הוא דגזור דיחזור ויתרום: **זיתים הנכבשים.** זיתים מלוחים וכבושים ביין או בחומץ כדי שיתקיימו וחשיבי דבר שנגמרה מלאכתו הלכך תורמין מן השמן עליהם, דדוקא שמן על זיתים העומדים לצאת שמנו וכן יין על ענבים העומדות לידרך הוא דאסור לתרום, אבל יין על צמוקים ושמן על זיתים הנכבשים שרי. וכשהוא תורם מן השמן על הזיתים הנכבשים ומן היין על הצמוקים, תורם לפי השמן הראוי שיצא מן הזיתים הנכבשים ופלי היין הראוי שיצא מן הצמוקים: **אין צריך לתרום.** הואיל וכי קא תרם שפיר קא תרם שהרי באותה שעה היו עומדות לאכילה: **אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו.** מדבר שנתמרח בכרי: **על דבר שלא נגמרה מלאכתו.** שלא נתמרח בכרי דכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, מן הגמור על הגמור ולא מן הגמור על שאינו גמור ולא משאינו גמור על הגמור: **ואם תרמו תרומתו תרומה.** ודוקא בשאר פירות. אבל התורם מן הזיתים על השמן או מן הענבים על היין, הא אמרינן לעיל דאין תרומתו תרומה משום דאית ביה פסידא לכהן כדאמרן:

Gemara Berakhot 51a

גמרא ברכות נא.

Rabbi Yishmael ben Elisha said: Three things were told to me by *Suri-kel* the officer of the [Divine] Presence. Do not take your shirt from the hand of your attendant when dressing [in the morning], and do not let water be poured over

אמר רבי ישמעאל בן אלישע: שלשה דברים סח לי סורי"אל שר הפנים. אל תטול חלוקך בשחרית מיד

your hands by one who has not already washed his own hands, and do not return a cup of *asparagus* brew to anyone save the one who has handed it to you, because a company of demons — others say, a band of destroying angels — lies in wait for a man and say, “When will man do one of these things so that we can catch him.” Rabbi Yehoshua ben Levi says: Three things were told to me by the Angel of Death. Do not take your shirt from your attendant when dressing in the morning, and do not let water be poured on your hands by one who has not washed his own hands, and do not stand in front of women when they are returning from the presence of a dead person, because I go leaping in front of them with my sword in my hand, and I have permission to harm. If one should happen to meet them, what should he do? Let him jump aside four cubits; if there is a river, let him cross it, and if there is another road let him take it, and if there is a wall, let him stand behind it; and if he cannot

do any of these things, let him turn his face away and say, “And the Lord said to Satan, ‘The Lord rebukes you, O Satan ...’ ” until they have passed by. Rabbi Zeira said in the name of Rabbi Avahu (and others say, it was taught in a *beraitah*): Ten things were said in connection with the cup used for Grace after meals. It must be rinsed and washed, it must be undiluted and full, and it requires crowning and wrapping [see the Gemara selection for Sunday, the portion of *Va'Etchanan*], it must be taken up with both hands and placed in the right hand, it must be raised a hands-breadth from the ground, and the one who says the blessing, must fix his eyes on it. Some add that he must pass it to his household [i.e., his wife]. Rabbi Yochanan said: We only know of four [conditions]: [It must be] rinsed, washed, undiluted, and full.

זהר תדש דף א' דף ע"א.

איכה ישבה בדר. רבי חנינאי ורבנן פתחי קרא באדם הראשון (בראשית ב'): ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן וגו'. ויפקח, במה לקחו? רבי חנינאי אמר: לקחו בדרים, במה דאת אמר (ויקרא ח'): קח את אהרן. ורבנן אמרי לקחו ברות, במה דאת אמר (מלכים ב' ב'): ה' לקח את אדניך מעל ראשך. ויניחהו בגן עדן כדי להיות לו הנחה לדעת ולהכיר החכמה והתורה דאמר רבי חנינאי: התורה למדה הקדשא בריהו הוא לאדם, הדא הוא דכתיב (איוב כ"ח): אז ראה ויספרה וגו' ויאמר לאדם. והיו מלאכי השרת מקלסין עד שראה סמאל בשמים וקנא לו ונרד מן השמים בדרמות צל על נחש הנחש נראה והצל עליו תוקפא והילא דילה קריב ההוא נחש לגבי אתתא דדעתה קלה מן האיש. מכאן דאתתא

השמש ותלבש. ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו. ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה איסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרין: אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד. אמר רבי יהושע בן לוי: שלשה דברים סח לי מלאך המות: אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש. ואל תטל ידיך ממי שלא נטל ידיו. ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחזרות מן המת, מפני שאני מרקד ובא לפניך וחרבי בדי ויש לי רשות לחבל, ואי פגע מאי תקנתיה לנשוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעברה ואי איכא דרכא אחרנא לזייל בה ואי איכא גודא ליקום אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא (זכריה ג) ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה. אמר רבי זירא, אמר רבי אבהו ואמרי לה: במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עטור ועטור נוטלו בשתי ידיו ונותנו בלמין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו. אמר רבי יוחנן: אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד: הדחה, שטיפה, חי ומלא:

לא אתפתתא אלא באתתא אחרא: ויאמר אל האשה אף כי אמר אלהים. מיד פתח באף מהקא דבתחלת דבריו של אדם נכר מי הוא, כך הוא פתח באף להודיעה מי הוא, נטל סימן זה אם תקבל אם לא תקבל והמשיכה בדברים עד שפתחה באות מם ואמרה: מפל עין הנן אכל נאכל. מיד נטל הנחש האות וישם אותה על זרועו השמאלית והיה ממתין וא"ו תי"ו מפיה כדי להיות מו"ת נכון לפנייהם התחיל לפתותה עד דכתיב (בראשית ג): ותרא האשה במעמא סני ותקיף מלמד, שפרחו האותיות וא"ו תי"ו וסלקו להתחבר עם אות מ"ם ואות מ"ם היתה עולה ויורדת ולא היתה מתחברת בהם עד שנתפתתה והכה וא"ו ארבעה ומנין ואקיפו לאות מ"ם לארבע סטרין, דכתיב (שם): ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ותפקחנה עיני שניהם הא ארבע ומנין וא"ו תי"ו. מלמד שסבבו לאות מ"ם לארבע צדדים והמ"ם באמצע מות בכל סטרין. במה דאת אמר (ירמיה ט): כי עלה מות בחלונינו דא סמ"ל דאיהו חד מחלוני שמיא. ועל דא (תהלים פ"ט): מי נכר יתיה ולא יראה מות. מיד שלט בה והטיל בה זחמא. נחת קדשא בריד הוא למחמי ויתתבא האדם ואשתו. תא חוי, קדם שחטאו היתה השכינה עטרה על ראשיהם להיות בשבילם שורה על העולם כיון שחטאו בכיכול, תש כחה ואסתלקת ולא שליטא וקדשא בריד הוא שארי לקונן ואמר איכה מה תהא מניה שלטנותא אעדי מניה אוף הכי בהרבן בי מקדשא שלטנותא אעדי וקדשא בריד הוא שארי למספד ואמר איכה מה תהא עליה:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

Sefer Chasidim, Chapter 153

מוסר

ספר חסידים סימן קנג

There is one type of pious person whose heart eagerly pursues the will of his Creator. However, he does not do as many good deeds as a pious person who is also learned, for the latter has received instruction from his teacher. The reason that the former does not do as many good deeds, is that he has not received instruction from his teacher. If he were to know [more], he would do [more]. For the Sages said, "A person should always be clever in his fear of God." If a person has not studied, his heart is not like a sponge eagerly absorbing his studies. Even if he did receive [some] instruction, his mind is blocked, and in some cases he is incapable of understanding and knowing. We have found in the Torah that whoever is capable of understanding [something], even though he was not specifically commanded to do so, he is punished for not setting his mind to deduce the matter, as it says, "And Moshe was angry with the officers of the army, the captains of thousands and the captains of hundreds, who came from the battle. And Moshe said to them, 'Have you kept all the women alive?' " (Numbers 31:14-15). Why did they not reply to him, why did you not command us? You did not tell us to kill the women!

יש חסיד שלבו דולק אחר רצון בוראו ואינו מרבה מעשים טובים כחסיד החכם מפני שקבל מרבו ומה שחברו לא הרבה לפי שלא קבל מרבו ואלו היה יודע היה מקים לפי שאמרו: לעולם יהא אדם ערום ביראה והנה מי שלא למד שאין לבו כספוג לקבל הלמוד ואפלו קבל הרי זה לבו סתום ופעמים שאין יכול להבין ולדעת ומצינו בתורה שכל מי שיכול להבין אף על פי שלא נצטוה נענש עליה על שלא שם על לבו, שנאמר: (במדבר לא) ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה.

But Moshe knew that they were wise and knowledgeable enough to deduce this by *a fortiori*. For it is written regarding the Canaanites, “You shall keep alive nothing that breathes ... that they not teach you to follow their abominations” (Deuteronomy 20:16, 18). And it is written, “For he will turn away your son from following Me” (Deuteronomy 7:4) — lest they cause you to sin in the future. How much more is this the case regarding those who had already sinned and caused others to sin! They should have made this deduction.

Practical Law:

Rambam, Laws of Prayer, Chapter 12

(1) A woman may not read from the Torah in public, because of the honor of the public. A minor who knows how to read and who knows to Whom the blessings are recited is included in the number of those reading [i.e., called up to the Torah]. Similarly, the one who reads the *haftarah* [reading from the prophets] is included in the number of those reading, since he reads in the Torah. If the reader interrupted with *Kaddish* between the reading which concludes the *Parsha* and the reading for the one who recites the *haftarah*, the latter is not included in the number. If only one person in the congregation knows how to read, he is called up, reads, steps down, and is called up again to read a second and third time, until the number of Readers for that day is completed.

(2) In each of these readings, the *kohen* [priest]

reads first, followed by the Levite, and followed by the Israelite. The accepted practice today is that even an ignorant *kohen* reads before an Israelite Torah scholar. Whoever is greater in knowledge than his fellow precedes in reading. The last person, who rolls up the Torah scroll, receives reward comparable to them all. Therefore, even the greatest among the congregation is called up to conclude.

וְלָמַד לֹא עָנּוּ לוֹ: וְלָמַד לֹא צִוִּיתָ לָנוּ, וְהֵלֵא לֹא אָמַרְתָּ לָנוּ לְהַמִּית הַנְּשִׁים! אֲלֵא שְׂיַדַע מִשָּׁה שֶׁהָיוּ חֲכָמִים וּבִקִּיָּאִים לְדוֹן (אֲבָל אֵין עוֹשִׁין מִן הַדִּין) קַל וְחֲמֹר וּיְמָה בְּנַעֲנִים שְׁכַתִּיב בָּהֶם (דְּבָרִים ב) לֹא תַחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת וְגו' וּכְתִיב: (שִׁם ו) כִּי יִסִּיר אֶת בְּנֶךָ מֵאַחֲרֵי שְׁמָא יַחֲטִיאָךְ לְהִבָּא אֵלָיו שְׁפָבֵר חֲטָאוֹ וְהִחֲטִיאֵהוּ לֹא כָּל שֶׁבֶן שֶׁהָיָה לָכֶם לְדוֹן קַל וְחֲמֹר.

הלכה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יב

א אִשָּׁה לֹא תִקְרָא בְּצַבּוֹר מִפְּנֵי כְבוֹד הַצַּבּוֹר. קֵטָן הַיּוֹדֵעַ לְקִרּוֹת וְיוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין עוֹלָה מִמְּנֵן הַקּוֹרְאִים וְכֵן מִפְּטִיר עוֹלָה מִהַמְּנֵן שֶׁהָרִי הוּא קוֹרָא בַּתּוֹרָה. וְאִם הַפְּסִיק שְׁלִיחַ צַבּוֹר בְּקִדּוּשׁ בֵּין מְשָׁלִים וּבֵין הַמְּפִטִיר, אֵינּוּ עוֹלָה מִן הַמְּנֵן. צַבּוֹר שְׁלֵא הָיָה בָּהֶם יוֹדֵעַ לְקִרּוֹת אֲלֵא אַחַד עוֹלָה וְקוֹרָא יוֹרֵד וְחוֹזֵר וְקוֹרָא שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית עַד שֶׁיִּגְמַר מְנֵן הַקּוֹרְאִים שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: ב בְּכָל קְרִיאָה וְקְרִיאָה מֵאֵלּוּ כֵּהֵן קוֹרָא רֵאשׁוֹן וְאַחֲרָיו לְוִי וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וּמִנְהֵג פְּשוּט הוּא הַיּוֹם שֶׁאֲפִלּוּ כֵּהֵן עִם הָאָרֶץ קִדָּם לְקִרּוֹת לְפָנֵי חֲכָם גְּדוֹל מִיִּשְׂרָאֵל. וְכָל מִי שֶׁהוּא גְּדוֹל מִחֲבֵרוֹ בְּחֻמְהָ קִדָּם לְקִרּוֹת וְהֵאחֲרוֹן שְׁגוּלָל סֵפֶר תּוֹרָה נוֹטֵל שֶׁכֶר כְּנֶגֶד הַכֹּל, לְפִיכָף עוֹלָה וּמְשָׁלִים אֲפִלּוּ גְּדוֹל שֶׁבְּצַבּוֹר: